

Esse detrei ori in septemana: Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a, candu o cõla intrãga, candu numai diumetate, adeca dupa momentulu impregiurãrilor.

Pretulu de prenumeratiune:

<i>pentru Austria:</i>	
pe unu intregu	8 fl. v. a.
diumetate de unu	4 " " "
patrariu	2 " " "
<i>pentru Romania si strainetate:</i>	
pe unu intregu	16 fl. v. a.
diumetate de unu	8 " " "
patrariu	4 " " "

ALBINA.

Prenumeratiunile se facu la toti dd. corespundinti a-i nostri, si d'adrepulu la Redactiune **Josefstadt, Langeasse Nr. 43**, unde suntu a se adresã si corespondentiile, ce privescu Redactiunea, administratiunea sau spediriã; cãta vorã nefrancate, nu se vor primi, era cele anonime nu se vor publica.

Pentru anuciã si alte comunicatiuni de interesu privatu — se responde cate 7 cr. de linie repetirile se facu cu pretiu scãdiutu. Pretiulu timbrului cate 30 cr. pent. una data, se antecipa.

Invitare de prenumeratiune

la

„ALBINA“

Cu 1 aprilie st. v. incepemu alu II patrariu de anu, deci deschidemu prenumeratiuni noue.

Pretulu de prenumeratiune pent. Austria

pre unu anu intregu 8 fl. v. a.

„ 1/2 de anu 4 fl. v. a.

„ 1/4 „ „ 2 fl. v. a.

pentru Romania si strainetate

pre unu anu intregu 16 fl. v. a.

„ 1/2 de anu 8 fl. v. a.

„ 1/4 „ „ 4 fl. v. a.

Redactiunea.

Viena 8/20 aprilie 1869.

Rescriptulu regescu conchiama dietã Ungariei pre diuã de astadi. Scimtu inse cã, dupa datina, cateva dile se petrecu cu constituirea si numai apoi urmeza deschiderea solena a dietei prin cuventulu de tronu. Imperatulu a plecatu anca ieri catra Buda, va se dica M. Sa si estimpu va deschide in persõna corpulu legiutoriu alu Ungariei si alu tieriloru anesate catra densã fora voia loru.

Acãsta sesiune dietala este primã, carea s'a conchiama si se intrunescu in restimpulu prescriu de constituirea de la 1848.

Constituirea din 1848 pretinde ca, dupa finea unei sesiuni dietali, in restimpu de 6 luni se se conchiame o dieta nouã. Inse venã absolutismulu carele aruncã constituirea peste capu, era guvernele constituionali ce se urma de la 1860 pana astadi, neci unulu n'ã tãnutu multa socõta de constituirea a unguresca, desclinitu nu de pretensiunea ei in privintia restimpulu pentru conchiama dietei.

Dar guvernulu de acum, fãtu alu constituiei din 1848, trebuia se merga pe calea acestei constituiei casã pre firu. Elu merge dejã, celu putienu catu e pentru forme, si astfelu macar la formalitati constituionalismulu ajunsu unu cursu regulatu, ordinariu, de unde mai nãinte era numai o stare esceptiunala, straordinaria.

Inse desã este constituionalismulu la formalitati, in esintia contine pentru noi o apesare amara, unu reu contra caruia deputatii nostri vor trebui se intre de nou in lupta.

In presãra luptei, noi nu ne potemu adresã mai bine deputatorulu nostri de catu traducendu in romanescu unu apelu ce unu numeru mare de bravi compatrioti serbi padresãza deputatorulu serbesci prin organulu loru nationalu „Zastava“ din 4/16 aprilie, si in care, dupa ce li poftescu resolutiune si caragiũ, li dicu:

„Faptele contrariiloru ni sunt dovõda din capulu locului, cã libertate nu ni veti eluptã, dar consciintia natiunei, consciintia võstra, ni sunt garantia, cã veti pastrã onõrea võstra si onõrea natiunei, si veti dovõdã Europei, cã astadi nu este epõca emigratiunei popõraloru, ci cã aici, unde traimu si ni versãmu sãngele, aici trebuie se ni se faca unu viitoriu mai bunu, trebuie se ni se deã libertate.“

„Daca magiarii erasi ar retaciã a nu vedã in voi pre natiunea romanescã (in testu: serbesca) ci numai pre individi particulari, atunci, fratiloru, are se urmeceã ce trebuie se urme, are se urme:

„esirea võstra din dieta“, din acãsta adunare, carea vre se ignoreze spiritulu timpulu, carea cu mana profana vrã se rumpu „legile scrise de Dãieu!“

„Luptati cu barbatia, luptati pana unde se põte; era oftãrile nõstre de aici ve vor petrece pana la Pest'a si ve vor petrece acolo si nu ve vor paresã nici macar pre unu minutu; si fiti convinsi cã totu asiã ve va petrece natiunea intrãga si va privegliã asupra võstra; standu sub astfelu de privighiare, nu ve temeti de nemic'a!“

Cestiunea confiniiloru militare.

(e) Organele opozitiunei unguresci de la impacatiune in cõci, adeca de la introducerea dualismulu totu mereu au urmatu a desbate cestiunea confiniiloru militare, adeca a „granitiiloru“ si „graniceriloru,“ — cerendu totu mereu desfacerea loru si prefacerea in provincialu, adeca in comitate unguresci; cu alte cuvinte: *desarmarea si darea loru in stepãniã magiara.*

Este cunoscutu cã granitia cea croato-slavona nu are altu elementu nationalu, de catu croatu si serbescu, era cea banatica — romanescu, serbescu si pucini nemti. Granitia magiara nu esiste. Administratiunea in granitia — atatu cea militaria, catu si cea comunala si economica, pana de curendu a fostu — mai cã eschisivu nemtiãca; astadi inse elemintele nationali sunt mai respectate.

Ce vreu deci domni magiari, este invederatu: se li se deã tõte interesele si a nume cele nationali pre man'a loru.

Pana mai ieri organele regimulu ungurescu observau a suprã acestei cestiuni o profunda tacere. Firesce se mai cereau multe maistrãsi pentru a castigã inimã monarculu si pentru acãsta pofã si pretensiune. Destulu cã astadi incepura si unele foi guvernamentali a discute acãsta cestiune, intrãdeveru de ocamdata numai in privintia granitiei croato-slavonice, tienend'o aceea destulu de preparata prin transactiunea cu — dietã Croatiei. In acãsta privintia opiniunea si dorintia guvernamentaliloru nu difere in fondu de opiniunea si dorintia opozitiionaliloru magiari.

Acestea ne facu se ne interesãmu si noi de acãsta cestiune, carea ne atinge prã aprõpe, avendu noi in granitia militaria banatica pre unu teritoriu de vr'o 150 de mile patrãte o poporatiune romana compacta de preste 160,000 (adeca mai numerosã de catu intrãga natiune sasãscã din Transilvania).

Suntemu, marturisimu, multu mai pucinu informati despre starea de astadi a graniceriloru nostri, despre aspiratiunile si dorintiele loru, de catu se cutezãmu a esã numai de catu la lumina cu o judecata si parere positiva, intemeiata, din punctulu nostru de vedere. Ne marginimu deci pentru asta data a semnalisã cestiunea si a recomandã atentiunei si studiulu barbatiloru nostri de competintia. Mai adaugemu, totu numai pentru d'a interesã pre onoratulu nostru publicu si pre barbatii de competintia, cã si d'aristicã croata si cea serbesca tocmai acum pusera acãsta importanta cestiune la ordinea dilei. „Zastava“ din Neoplantã in nr. seu din 2/14 aprilie, candu o pune la ordinea dilei, i premitu din parte-si unu lungu siru de cele mai interesante observatiuni, dintre cari culagemu si reproducemu si noi cate-va, ca de exemplu:

Cã nu s'a apucatu partia guvernamentala pana acum de granitia, este

causa destula. Daca granitia croato-slavona era convocata la dietã din Zagabria, ea intaria partia nationala si subsupã impacatiunea. Deãk este fãra intielepãta, era Andrãssy si mai viclãna; nu vor se inghita tõte de o data, ci vor se mistuiesca bucata dupa bucata, ca prin mistuirea celoru d'anteiu se castige poteri pentru mistuirea celoru mai departe. De ocamdata a fostu destulu a tramite agentu prin granitia, cari se facu studie economice si sociale si se pregãtesca „calea Domnului.“

Si totusi din granitia nu se redica voci pentru schimbarea starii, si — nici serbii, nici romanii din provincialu nu facu amintire de granitia in programele loru.

Cum se splica acãsta? Eca cum:

Pana la 1848, in tõta granitia s'a creditu cã provincialulu, sãu „pãuriã“ cum se numia, e de totu unã cu „libertatea“. Astadi nu mai e vorba d'astã. Astadi granicerii tienu starea loru de mai buna de catu in provincialu. In granitia, darea este multu mai mica, sarea mai efitna, serviciulu militariu in multe privintie este scurtatu si usiuratu, comunitatile au castigatu libertate, cari intrecu pre a celorã din provincialu; pedepsã batulu s'a stersu, pre candu in provincialu totu se mai esecuta; incurcãturi cu boierii nu sunt; pasiunea tõta este a poporulu, nu numai o mica parte casã in provincialu; daca astadi granitia dã mai multi soldati, apoi se scia, cã curendu provincialulu va dã si mai multi, inca si „honvidi“ si „glõte“. Unã numai, cã granitia n'are viãtia politica, libertate politica; dar inse — ce felu este astadi viãtia si libertatea politica a croatiloru si serbiloru! Ferẽscã-se granitia deastu-felu de libertate.

Nu numai tacerea granitiei, ci si aceea caracterisãza situatiunea, cã liberulu orasiu Carlovetiũ a cerutu se se puna sub granitia, si cã si pintre serbii din cõci de Dunare se audu adese voci, cã õre n'ar fi mai bine a cere, ca se fimu anesati la granitia, daca in provincialu nu ni este iertatu a traã si a ne desvoltã ca serbi? Firesce, de acã nu deducemu cã in granitia viãtia politica a poporulu nostru este buna, ci numai cã — stepãnitorii de astadi prin apesãrile si nedreptãtirile poporulu au desteptatu ura catra aceia, cari abusandu desantulu nume de libertate si constituionalismu, desconsidera pre poporu si drepturile lui chiar casã absolutismulu.

Acãst'a a fostu causã, pentru carea in programele nõstre n'am potutu bagã granitia, ne dorindu a o prinde intr'unu jugu cu noi.

Dar cu tõte, de cestiunea acãst'a nu vom scapã; opozitiunea o va aduce pre tapetu, si noi serbii si romanii trebuie se ne intielegemu, ce pusetiune se ocupãmu facia de ea?

Aplicarea limbei romane in viãtia publica in Bucovinã.

In sesiunea dietei bucovinene din anulu trecut, si anume la desbaterea legii pentru organizarea nouã a scõleloru reale, venindu vorbã despre limba tierii in Bucovinã, Murbach presiedintele tierii, voindu a demonstra, cã limba nemtiãca este limba tierii ca si cea romana, induse intre alte arguminte si aceã, cã in dieta, carea reprezenta poporatiunea tierii, se discute si se tratãdia afacerile in limba nemtiãca. Domnulu Murbach, ce e adeveratu, cu argumentulu acãst'a nu potũ convinge pre maioritatea reprezentantiloru tierii, ca se recunõca si asiã-dicendu se inarticuleze

limbã germana de o limba a tierii in Bucovinã; dara din producerea acelu momentu, credemu, cã ablegatii nostri nationali vor fi cunoscutu, catu de mare este erõrea loru, cã densii la tratãrea si discutãrea afaceriloru publice in dieta nu vorbescu romanescu, ci, afara de dd. Iliutiũ si Croitoriu, se folosescu de limbã nemtiloru.

Si intru adeveru, venindu unu omu strainu in dietã Bucovinei si ascultandu discutiunile publice, sãu cetindu protocoalele si repõrtele stenografice ale acestui corpu legelativu, ar trebui se creãda, au cã toti reprezentantii tierii sunt nemti, au cã limbã nemtiãca este impusa in modu imperativu pentru tratãrea afaceriloru dietali si prin urmare numai aceia sunt calificati, de a fi alesi de ablegati, cari vorbescu nemtiãca limpede si curgatoriu ca ap'a. Lauda legelatiunii din Austria si poporatiunii din Bucovinã, cã pana astadi nu e inca neci unã neci altã. Egalã indreptãtire a limbeloru si in viãtia publica, la carea se numera cu preferintia agendele corpuriloru reprezentative ale tieriloru, districtelor si comunelor, este garantata prin legea fundamentala de statu, era d'intre cei 30. de ablegati ai dietei bucovinene sunt 18. nationali si numai 12. de alte limbe, carea cifra ar fi inca mai mica; daca in cinci cercuri de alegere rurali, intielegendu alegatorii mai bine interesele vitale ale poporatiunii, nu ar fi alesi dirigatori de straine nemuri, ci barbati din sinulu intielegintiei nationalu.

Catu de insemnate sunt daunele, ce se revãrsa peste poporatiunea nationala din aplicãrea limbei germane la discutiunile dietale, astã se põte mai multu simtã si cugetã, de catu a respicã prin cuvinte. Pentru aceea ne vom incercã a indegetã macar unele din cele multe:

A nu fi consciutu de drepturile sale naturale, este o nematuritate spiretualã; a nu eserciã drepturile sale positive, este o negesare de pusetiunea sa in viãtia socialã; a nu aperã drepturile sale politice, fiindu ele atacate sãu violate, este o lasitate politica; era a resemnã de facto desã nu de forma la drepturile sale legale, este o abnegatiune nedẽmna de omu, sãu dupa espresiunea biblica, lapedare de sine. Tõte acẽste assiome, recunoscute de jurisprudentia, se repõrta in asemene modu la popõra si individualitati nationalu si politice, casã la persõne singurãtice; ele au asemene valõre pe terenulu dreptulu publicu ca si pe terenulu dreptulu privatu; aceste assiõmie stau necombatute si neclintite, candu e vorbã de veri ce alte drepturi naturale si positive, si candu e vorbã de drepturile limbei.

Poporulu romanu sub conducerea intielegintiei sale, ori si unde si ori intre cari cercustari grele, nu s'a facutu vinovatu de sentintiele de condõmnare, ce sunt espresẽ in acele assiõmie juridice. Din contra vedemu si admirãmu virtutea morala si perseverintea fratiloru nostri nationali din Transilvania si Ungaria in sustinerea luptei pentru aperãrea drepturiloru nationalu, dintre care stã in lineã prima: egalitatea limbei. De ar cadã poporatiunea romana din Bucovinã sub unã sãu altã dintre acele sentintie juridice de condõmnare, credemu, cã pietrele din nenumeratele monuminte ale lui Dragosiũ, Alesandru celu Buũ si Stefanu celu Mare, ce stau de sute de ani si marturescu despre romanitatea tierii, ar strigã la ceru si ar cere osenda asupra unoru fi necredinciosi si cuprinsi de letargia. Dara astã nu este. Conservãrea suveniriloru din timpurile de gloria nationala in baladele si cantecele poporulu de tiãra, activitatea intielegintiei nationalu pentru culturã limbei si a nationalitatii romane, spriginulu intereseloru nationalu din partea nobilimeii si a clerulu, tõte acẽstea dovõdescu, cã consciintia nationala nu dormitãza si cã simtiulu de romani in animã poporatiunei nõstre nu e rece, si noi sperãmu cu firmitate, cã insotindu-se la aceste

doue postulate ale unei vieti nationale si precizarea sanetosa a intereselor noastre vitale, cauză si poporul va demara, va prospera si asiă elu însuși va romanu, că este maturu si demnu de tôte drepturile politice, de care se pôte bucură unu poporu in secolulu nostru.

Cu atatu mai putienu potemu presupune s'eu si concede, că reprezentantii poporului nostru, precum sunt cei 18 in diet'a tierii, s'ar poté portă in atare modu, ca se cada peste densii o reprobare din partea poporului, cumca in corpulu reprezentativu alu unei tieri romane nu au reprezentatu, intre alte interese vitale, si limb'a romana. Noi credemu, că nu mai unele mominte asiă-numite de oportunitate, retienura pe reprezentantii nostri, de a se folosi in discutiunile dietale de limb'a romana a tierii. Inse tôte acele mominte de oportunitate nu pota precumpni postulatele de dreptu, obligamintele de detorintia si daunele prejuditiului ce se face prin folosirea limbii nemtiesci. Precum atinseramu la inceputu si precum se pôte convinge fie-cine din protocoalele stenografice dietale, impregiurarea, că ablegatii fora deosebire se folosescu in discutiunile dietale de limb'a nemtiesca, dlui Mürbach i fu bine venita a demostri in publicu indreptarea limbii germane naintea celei romane. Dara cate alte argumentatiuni intru scaderia limbii nostre romane se vor fi facendu prin birouri si prin cercuri confidentiale? Si afara de acést'a, se binevoiesca ablegatii poporului a trage in cumpenire, daca proverbiulu romanu: „de la capu se impute pescelu“ nu pôte sa se adevérasca si in priviti'a negritii limbii romane in tiéra? Dara reprezentantii poporului in dieta, carea este reprezentantia suprema a tierii, nu o introduc in salonulu celu mai de onóre alu publicitatii si nu o radica pe scaunulu de demnitate alu legelatiunii, ci o lasa peregrinandu prin comunele rurale ca pre o cersitoria straina, óre un'a ca acést'a nu va demoralisau celu putienu nu va descordă energi'a atletiloru culturai romane? Noi credemu, că in casulu celu mai bunu, nu se vor areta fruptele, indegetate de proverbiulu latinu, ce dice: „Verba movent, exempla trahunt,“ căci ast'a trebuie se o concédia veri-care dintre ablegatii, că cu discursurile lor nemtiesci din dieta neci nu vor miscă, si neci nu vor atrage pre nimene, ca se se aprinda pentru cultura limbii romane.

Se punemu inse, că acele ingrigiri ar fi intręcute, ceea ce o dorimu si noi din tóta anim'a, apoi reflexiunea urmatória nesmintitu că are cuventu. E adeca sciutu, cu ce ardóre se pândine din partea poporatiunii, ca prin directiunile si judecatoriile din tiéra se se aplica limb'a tierii. Pretensiunea e drépta si legala; dara ce seriozitate pota se aiba astfelu de pretensiuni in ochii organelor publice, daca reprezentantii poporului asiă-dicendu in forulu romanu nu vorbescu asiă, adeca in limb'a poporului, ca se fia intielesi de poporu? Dóra senatorii romani din Bucovina ascépta, pana ce pe ór'a lui Croitoriu va dice totu poporulu: „Domnilor senatori, nu ve intielegemu ce vorbiti si ce otariti despre sórt'a noastră.“

In fine nu potemu inca tacé despre un'a carea este in fapta pe la reprezentatiile comunale. Cu activarea sistemii representative si anume pe bas'a legii comunale, devenira autonóme incesi comunele rurale. Pentru afacerile referitória la cerculu de competintia alu comunelor, sunt comitetele comunale, cu primariele comunale in frunte. Se intielege de sine, că pentru ingrigirea scrisoriloru oficiulu internu si a corespondentiiloru cu alte primării si instantie districtuale, sustienu comunale cate unu notariu. Dara cine sunt cei mai multi dintre acei domni de notari comunali? Trebuie se o spunemu, desí nu prè face onóre comunelor nostre, că sunt straini, si că acestia neavendu cunoscintia limbii nationale adeca limb'a comunelor respective, scriu tôte si tôte, cate se atinge de comuna si de fia-care membru alu comunei, numai si numai in limb'a nemtiesca. Adeveru că partea cea mai mare a meritulu acestuia, cade pe sém'a pretoriloru districtuali, cari au placerea a impune comunelor cu vrute cu nevrute notari de aceia, ce nu sunt in stare a li face superare cu scrisori in limb'a romana; dara óre s'ar face de acestea, daca carturarii nationali ar deschide ochii comunelor, că cu nevrute nu li pôte impune nimene notariu, si că aplicarea limbii lor in afacerile scrisuale zace in folosulu si indemanarea comunelor? Si óre cei

multi preparandi absoluti, ce n'au posturi de scóla, nu ar dovedi mai multa amóre pentru tiéra si poporu si mai multa ingrigire insasi de sórt'e lor, daca ar ocupá posturile de notari comunali, de catu se cutriere tier'a din comuna in comuna dupa locuri de invetiatori? Insemnetatea notariloru comunali pentru devenirea limbii romane la indreptarea sa legala, este nedisputabila, căci voindu a introduce limb'a poporului in directiunile districtuale, trebuie mai anteu a o introduce in primariele comunale, si voindu a o introduce in directiunile tierii, trebuie se fie de casa in primării si in capitaniate. Acestea de vor fi, atunci limb'a tierii nu va fi straina ci de casa in tiéra poporului ce o vorbesce.

Caus'a invetiamentulu poporulu publicu.

Urmările triste ce ne amenintia, „daca scólele confesionale in sensulu articulu de lege XXXVIII a instructiunii publice se vor strafomá in comunale, aparu mai evidentu din confrontarea statutulu organicu besericescu cu legea susu atinsa. Fiindcă autoritatiile confesionale de ritulu gr. cat. s'au ingigitu de timpuriu a insciintiá prin cercularie pre credinciosii sei spre sustinerea si mai departe a scóloru sale confesionale, aপরاندু prin acést'a vieti'a scóloru confesionale ca un'asilu alu nationalitatei: cu parere de reu si dorere trebuie se constatu, că din autoritatiile besericesci gr. res. neci un'a n'a indresnitu pana acum'a pe calea sa a invetiá poporulu romanu gr. res. si a-lu face atentu la periclele, ce ar amenintia religiunea si nationalitatea nostra prin tradarea scóloru confesionale; de unde, prin traganarea de a-si implini acosta detorintia, devenira vre-o 20 de comune din dieces'a Aradului viciptima neprecepterii, căci unulu dintre comisarii gubernialii scolare, — insarcinati cu culegerea dateloru scolastice, — prin explicarea nepotrivita a legii de instructiune publica: că statulu li va platí invetiatori, é' in unele locuri, unde afá resistintia, efortiá prin sila morala dechiaratiunile, ca scóleloru confesionale se se schimbe in comunale. — Nu cumva se devina mai multe comunitati préda ratecirea, am aflatu cu scopu a recurge la ajutoriulu diurnalisticii, pentru aপরاندু si scutirea scóloru nostre confesionale: de unde de problema luandu-mi a demostri preferintia scóloru confesionale fetia cu cele comunale — prin combinarea statutulu organicu cu legea de instructiune publica; voiu incepe mai antaiu cu estragerca testulu din legea de instructiune publica, ca onoratu cetitoriu se cunósca baremu cadrulu acestei legi, careia din nenorocire i sentimú dejá urmarile.

Articulu XXXVIII. a instructiunii publice in tréb'a scóloru populare, impartitu in 9 capete, consta din 148 paragrafe.

Capulu I. in 7 §§. ai sei tratéza despre obligamentulu si libertatea de a invetiá, indetoréza parintii, tutorii, curatorii, maestrii si stepanii sub pedéza la 50 cr. pana la 4 florini, — ma si sub luarea sub tutele straine a baietiloru, — a dá la scóla pre pruncii, pupilli, clientii, sierbitorii si tinerii de la 6 pana la 12 ani si respective 15, — afara de cei jactetori in bóle lipiciose séu tempi la minte; pota inse invetiá si in scóle private — pe langa depunerea esameeloru publice.

Capulu alu II. in §§. 8, 9 si 10 vorbesce despre scólele elementare si superióre populare publice si private.

Capulu III. suna despre institutetele de instructiune populara, — infiintiate prin confesii, unde in §. 11 dice, cumca confesiiile au dreptu a infiintiá si sustiené din medilócele proprie scóle confesionale de ori ce categoria, a aruncá cheltuietele pe credinciosii sei spre redicarea si sustinerea scólei, a alege invetiatori la scólele sale, a defige salariulu, a defige obiectele si sistem'a invetiamentulu; inse dreptulu acest'a e legatu de urmatóriele conditiuni:

1) Ca la edificarea si strafomarea scóloru se se faca indestulu dispositiuniloru cuprinse in §§. 27 si 28, (adeca scólele se fie edificate pe locu sanetosu, uscate si acomodat numerulu prunciloru asiă, ca pe fiecare pruncu se se socotésca 8—12 urme patrate, in fine, se se nisúesca tôte autoritatiile scolarie confesionale, ca scólele se corespunda recerintiiloru cuprinse in legea acést'a.)

2) Ca se se tiena in vedere §§. 19 si 34,

mai departe 133 si 141, cari vorbescu despre deschilirea scóloru de prunci de a le feteloru, despre numerulu prunciloru instruiti de unu invetiatoriu, despre capacitatea invetiatoriloru si alte deprinderi ale lor.

3) Ca in scólele populare baremu urmatóriele obiecte de invetiatura se se propuna: religiunea si moralulu, cetirea si scrierea, socót'a din capu si cu semne, apoi cunoscintia mesurorulu din tiéra, geografi'a si istoria tierii, indrumari practice din sfera economiei rurale si a gradinaritul, drepturile si detorintele cetatienesci, cantarea, indeletniciri trupesci relative la exercitiile militare.

4) Ca scólele se fie prevediute cu globuri si mape geografice, norme din desenulu naturalu si

se fie inzestrate cu cele mai de lipsa unelte de invetiamentu.

5) Ca timpulu invetiamentulu se fie pe state mai putienu 8, éra la órasie 9 lune.

§. 12. Ca in scólele superióre populare si civile, afara de ordinatiunile despre deschilirea prunciloru de fete (§§. 29 si 63) de unu numerulu prunciloru instruiti de unu invetiatoriu (§. 34) se se mai tiena strinsu in vedere si vrest'a aniloru la cnrsuri (§§. 61 si 68) si obiectulu invetiamentulu (§§. 64 si 74.)

§. 13) Tóta confesiiile pota infiintiá si sustiené preperandii, sub conditiunea, ca acelea se fie impreunate cu scóla practica — spre indeletnicirea teneriloru, ca intr'acelea baremu acele invetiaturi se se póta propune cari s'au aronduitu a se propune si in preparandii statulu (§. 88) ca in ele se se tiena esamene anuali publice, si rezultatu se se arete ministrulu de cultu si in priviti'a teneriloru absoluti se se rondúesca rigorósele de sub §§. 55, 102 si 103.

§. 14. Fiecare institutu de instructiune publica populara sta sub suprainspectiunea statulu, visitandu-le prin organele sale in fie-sce care anu, ingrigindu de implinirea conditiuniloru din §§. 11, 12 si 13, apoi cá óre autoritatiile scolare confesionale implinescu si detorintia de veghiare a supra averiloru scolare — amesuratu chiamarei si scopulu? in urma prin autoritatiile confesionale agonisescu date statistice despre scólele confesionale.

In §. 15 se amenintia scólele confesionale, că daca nu vor implini conditiunile cuprinse in §§. 11, 12 si 13 autoritatiile superióre confesionale se vor admoní de trei ori, si neimplinindu neci atunci conditiunile, se va infiintiá si scóla comunala, impoternicindu-se antistia de a aruncá spelese si pe confesionalii scólei confesionale reinitate.

Capulu IV in §§. 16, 17, 18, 19, 20, 21 si 22 tratéza despre institutetele infiintiate si sustienute de privati séu reuniuni, cari trebuie se fie prevediute cu diplóme, apoi se-si fie insusitu recunoscintia publica de la senatulu scolaru, si déca pôte indeplinu corespunde recerintiiloru legii acesteia, ajungu a fi institutete publice, unde au a se tiena cu elevii esamene publice si potendu documentá progresu deschilintu bunu, vor fi ajutate si de statu. Inse déca in institutetele aceste private nu se vor tiena orenduelile cuprinse in legea acést'a séu guvernulu ar observá ceva scaderi morale, póte inchide astfelu de institutu prin inspectorulu guvernialu.

Capulu V suna despre institutetele comunale, populare si anume in §. 23 despre scólele devenite din confesionale in comunale §. 24 scólele facute de toti locuitorii comunei sunt comunale, §. 25 scólele edificate din venitul generalu a comunei sunt comunale, inse in apendice se dice, că: scólele sustienute pana acum din avere si proventurile comunale, se pota tiena si mai departe in usulu de acum'a; inse se indetoresce comun'a, ca tôte scólele confesionale in asemene mesura proportiunata se se sustiena de respectivele confesii §. 26, dice, că scólele confesionale, voindu a deveni in o stare mai in florita a progresulu, se pota presface si comunale, §. 27 vorbesce despre insusimea scóloru, §. 28 despre implinirea conditiuniloru cuprinse in §§. precedintii, §. 29 ca fetele se se instrue deschilintu de prunci, §. 30 scóla confesionala e indetorata a se provedé cu tôte medilócele de invetiamentu, §. 31 pruncii seraci vor capeta gratis carti, §. 32 comun'a e indetorata a-si procurá cartile si instrumintele de invetiamentu pe fie-care anu nainte. §. 33, despre dotarea invetiatorulu comun'a e indetorata a se ingrigi. §. 34, unu invetiatoriu nu e indetoratu a invetiá mai multu de 80 de prunci

§. 35. Comun'a e indetorata a-si sustiené scóla platindu 5% dupa darea directa.

§. 36. Inse confesionalii numai intr'atata se indetorescu a contribui la scóla comunala, in catu concursulu lor la scólele confesionale nu pestrece 5%. §. 37. Pustele, cari nu-su in stare a-si infiintiá scóle in comunele lor se vor alaturá sateloru mai de aprópe, medilocindu-se astu-feliu prin securintia de 5% instruirea fillor a celor'a. §. 38. Fiecare comuna, — infiintiandu scóla comunala, — e indetorata a face si fondulu scolaru in realitati au bani. §. 39. Fondulu scolaru se infiintiá din $\frac{1}{100}$ a competintiei urbariale cu privilegiulu comasarei si regregariloru. §. 40. Fondulu acest'a numai spre infiintiarea si sustinerea scólei se póte folosi. §. 41. Fondulu scolaru, *daca nu sunt scóle comunale* in comuna, atunci se póte folosi si de scóle confesionale pana se va infiintiá scóla comunala. §. 42. Edificarea scólei si locuintei invetiatorulu este é-rasi de detorintia comunei. §. 43. Déca vre-o comuna va dovedi indestulu că nu póte infiintiá si sustiené scóla, atunci ministeriulu va face dispositiune, că din budgetulu tierii se se desemne o suma pentru infiintiarea scólei sale.

A. Scólele elementare §. 44. Déca in vre-o comuna, afara de scóla confesionala, se afla si de alta confesiune 30 prunci, cari n'ar vol se amble la scólele confesionale; atunci comun'a e indetorata a edificá scóla comunala si pentru cei 30 de prunci de alta confesiune, — si la sustinerea scóleiau a contribui tôte confesiiile, — *in catu li-ar remaná ceva din cele 5% spre sustinerea scóloru confesionale*. §. 45. Déca inse se afla mai putienu de 30 prunci de alta confesiune, atunci scólele confesionale sunt indetorate a suferi frecantarea prunciloru acestor'a pe langa contribuirea de 5%. §. 46. Comunele mai mici, in departare de $\frac{1}{2}$ mile geografice pota infiintiá la olalta scóle elementare comunale. §. 47. Despre instruirea gradinariloru sunt indetorate comunele matric, — de care se tienu pustele, — a se ingrigi, prin infiintiarea scóloru de puste séu prin invetiatori ambulanti. §. 48. Scólele populare elementare contien 2 cursuri: 1) cursulu cotidianu de 6 ani; si 2, cursulu repetitiunulu de 3 ani. §. 49. In scóla cotidianu sunt indetorati de la 6 ani pana la 12, — escependu pre cei ce vor intrá in scóle superióre, de unde pruncii intru intielesulu §. 50 dupa absolvirea cursulu antaiu, — déca langa scólele confesionale nu se afla scóle corepetitiunale, sunt indetorati a amblá in scóle corepetitiunale comunale. §. 51. Pruncii seraci sunt scutiti de didacta. §. 52 si 53 suna despre timpulu vacatiuniloru, éra §. 55. vorbesce despre studiile de scóle comunale elementare, cari sunt religiunea si moralulu, si scrierea, computulu din capu si cu semne, cunoscintia mesurorulu din tiéra, exercitiu din vorbiri si intielegeri, geografi'a si istoria Ungariei, geografi'a si istoria universalu cu referintia la modul vietuierii si tinentulu locuintei parintiloru, indrumari din economi'a rurale si gradinaritu, drepturile si detorintele supusiloru, cantarea, indeletniciri trupesci cu relatiune la exercitiile militare. §. 56. Programulu instructiunii din timpu in timpu lu-decide si schimba ministrulu de cultu. §. 57. In scólele comunale, — potendu a amblá copii de ori-ce confesiune, despre instruirea religiunii si moralei au a se ingrigi confesiiile respective afara de ó-rele comune scolare. §. 58. Fiecare invetiacelu se-si capete instructiunea in limb'a sa materna, déca sunt mai multe limbe in usu, se aplica atare invetiatoriu, carele are cunoscintia limbelor comunale, éra in comune mai mari se aplica si ajutanti.

B. Scóli populare superióre. Dupa §§. 59, 60, 61, 62 si 63 in comunele séu orasiele, unde numerulu sufleteloru trece peste 5000, sunt a se infiintiá scóle populare superióre cu 3 cursuri pentru baieti, si cu 2 cursuri pentru fete, — cari, primindu-se pe langa testimoniulu din scólele elementare, vor primi instructiune din religiune si moralu (de la esortatorii respectivei confesiiune), din caligrafia si desenulu, limb'a materna, magiara si germana, aritmetica si geometria, istoria naturala si fisica, geografi'a si istoria universalu si ungarica, principiile agronomiei, constitutiunea patriei, computulu simplu, indeletniciri trupesci, cu privire la exercitiile militare si cantulu. — Éra fetele vor invetiá: religiunea

si moralulu, caligrafia si desemnul, aritmetica, limb'a materna, ungeresca si germana, geografia si istoria naturala, cu privire la gradinaritu si indeletnicirile femeiesci, cantulu si lucruri femeiesci de mana. — In §§. 65 si 66 se vorbesce despre numerulu invetiatoriloru si orele scolare.

C. Scolele civile. §§. 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 tratéza despre infintierea scoléloru civile in acele comune, unde starea materiala li-érta, cu 6 clase pentru prunci si 4 pentru fete, unde se primescu cu testimoniulu, cá au amblatu 4 ani in scoléle elementarie. §. 74 despre obiectele invetiamentulu, *cari sunt:* religiunea si moralulu (propuse de catechetii respectivi confesionali) limb'a materna, sintasa si literatur'a; unde limb'a instructiunei nu e cea magiara, acolo se se propuna si limb'a magiara si germana, aritmetica in combinare cu aritmetica civila, politica, geometria, geografia si istoria universalá si a Ungariei, fisica si istoria naturala, chemia cu privire la industria si negotiatoria si agronomia, economia séu industria cu privire la lipsele tienstului, statistica, liniamintele fundamentale despre drepturile publice, private si cambiale, comtoaria si desemnul in combinatiune cu geometria, caligrafia, cantulu, exercitii trupesci cu arme, éra in orele extraordinarie limb'a latina si franceza, si music'a.

§. 75. In privintia instruaréi in limb'a materna si in religione desiervescu dispositiunile cuprinse in §§. 57 si 58. — §. 76. Obieptele cuprinse in §. 74 se vor propune in consonantia cu obieptele proponande in 4 clase a gimnasiulu realu. §. 77 *programulu invetiamentulu se va schimbá din timpu in timpu prin ministeriulu de cultu*, asiederea si pentru fete dupa §. 78 ministrulu de cultu póte schimbá obieptele de instructiune. §. 79, *ier'ta ca comunele succesive se póta infintia clasele scoléloru civile.*

Capulu VI. §. 80. Statulu póte afara de institutelle infintiate de comunitati, cu spelele statulu ori unde radica institute si a le organisá in sensulu §§. 23—78.

Capulu VII. Despre preparandia. §. 81. Statulu va infintia in 20 de tienuturi ale tierii 20 de preparandie cu spelele sale. §. 82. Pe langa fiecare preparandia se vor infintia scolé practice. §. 83, langa preparandia se va alaturá si o gradina de dóue jugere, ca tenerii se se indeletnicésca in economia si vieritu. §. 84 si 85 vorbesce despre lefele invetiatoriloru preperandiali. §. 86. In preparandia se vor primi numai astfelu de invetiacei, cari trecendu de 15 ani sunt deprinsi in limb'a materna si au invetiatu studiele propuse in 4 clase gimnasiale, reale, séu civile. §. 87. Cursulu preparandioru e de 3 ani. §. 88. *Studiele obligátorié sunt:* Religiunea si moralulu, pedagogia si metodia, geografia si istoria universalá si a patriei, limb'a materna, magiara si germana, sciintiele naturale si acomodarea loru la agricultura si industria, economia cu exercitii economice si gradinale, constitutiunea patriei, algebra si geometria, cantulu si music'a (deschilinitu violina si fortepianulu) caligrafia si desemnul, gimnastic'a si practica invetiatorésca. §. 89. *Ministrulu de cultu e impoternicitu a schimbá din candu in candu programulu invetiamentulu.* §. 90. *Preparandiele aceste, fara distingere de confesiuni,* — fiindu ale statulu, — a instrui doctri'na si moralulu, se tiene de chiamarea confesuniloru. §. 91. Preparandiele vor avé incaperi pentru invetiamentu si deslocarea eleviloru, deunde §. 92, elevii, pe langa taps'a moderata se vor primi in institutu unde vor avé cortelu si alimentare, — taps'a o va decide senatulu scolaru, — éra dupa §. 93, invetiaceii sermani, cari vor invetiá bine, — se vor primi gratis, — ma si stipendie remunerationali vor primi, pe care le va otari senatulu scolaru dupa §. 94, — despre rondulu celu bunu si biblioteca institutulu dispunú §§. 95 si 96, despre disciplina si ocarmuirea institutulu prin *scaunulu profesoralu* si senatulu *directiunalu* vorbescu §§. 97, 98, 99, 100 si 101. Dupa absolverea preparandioru, — pana in restimpu de 2 ani preparandii sunt indetorati (dupa §. 102) din tóte sciintiele preparandiale, lucrurile si mai alesu din practica invetiaturei a se supune la esamenu, — si numai dupa implinirea acestor'a cu sucesu bunu potu dobandi testimonielle, éra dupa §. 103 cari voiescu a fi aplicati de invetiatori in scoléle superioére comunale séu cele civile; sunt indetorati a face e-

samenu si din sciintiele propuse in acestea ce, dupa §. 104, de dóueori ne-sucedindu-li, nu se vor admite mai multu la esamenu. §. 105. Preparandie private numai aceia potu infintia cari au si scolé superioére séu civili, unde se-si póta castigá calificatiune, practica, indetoresce totusi a face esamene ca unu institutu publicu.

6. Preparandie femeiesci. §. 106 vorbesce despre infintierea preparandioru femeiesci in mai multe parti a tieréi, §. 107 despre eustarea comuna in institutu pe langa pretiu moderatu. Dupa §. 108 fetele de 14 ani menite de invetiatoresce in scoléle superioére si civile comunali; trebec se faca esamenu din studiele respeptive nainte de a fi primite. Cursulu preparandialu (dupa §. 109) e de trei ani, unde afara de professorii mireni, vor fi si invetiatoresce pentru sciintiele femeiesci. — *Studiele in preparandiele femeiesci sunt:* dupa §. 111 doctri'na si moralulu, caligrafia si desemnul, limb'a materna si ortografi'a, limb'a magiara si germana, geografia si istoria, metodia, aritmetica, fisica si geografia (cu privire la gradinaritu, deprinderi femeiesci d. e. fierturn'a) cantulu, regulele economiei femeiesci si oronduirii bune de casa, practica invetiaturii in sectiunea scoléi femeiesci exercitiunale. §§. 112, 113, 114 si 115 vorbescu despre otarirea ministeriala, cá cate fete se potu primi in institutu, — pretiulu moderatu, *despre esamene anuali si finali*, despre disciplina la directorele si senatulu directoralu.

Capulu VIII. Despre potestatile scoléloru poporale. §. 116. Scaunulu scolaru exercitza potestatea comunala asupra scoléloru comunale, (carele se alege, dupa §. 117 de toti locuitorii comunci, éra prin orasie lib. si orasiele cu reprezentantia orasiesca) in sensulu §. 118 pe trei ani; é' nevoindu comun'a a alege acestu scaunu scolaru, dupa §. 119 senatulu scolaru districtualu lu va infintia prin denumire. — Scaunulu scolaru, dupa §. 120 póte aduce decisiuni cu $\frac{2}{3}$ din membri. §. 121. Scaunulu scolaru alege pre invetiatoriu, visitéza scola, otarésce didactrulu, pedepsesce parintii negliginti, veghiéza a supra invetiaturei si esecutarii legiloru scolarie, a supra fondulu scolare, e forulu anteiu in cause disciplinare, cere socotéla curatorelui, relatiuneza despre procedur'a antistiei comunale, — carea are a le subterne senatulu scolaru districtualu, — in sensulu §. 122 cere socotéle curatorelui, le subterne Antistiei comunale spre suprarevisiune, — si asiá le nainta senatulu scolaru.

§. 123. *Tóta tier'a se imparte in districtie inspectorale* si dupa 124, — inspectorii se denumescu de ministrulu cultulu peste unu districtu statatoriu din 300 de comune, carele cu senatulu scolaru presiedutu de densulu, manipuléza *tóte trebile instituteloru institutiunei poporale; inse suprainspectiunea scoléloru confesionale numai cu intrevenirea inspectorelui se exercéza.*

§. 125. *Senatulu scolaru se compune:* din cate unu membru de fiecare confesiune, — de 4 invetiatori tramisi din corporatiunea tuturoru invetiatoriloru, pe ceia lalti membri, mai pucieni 14, mai multi 34, — i-alege comitetulu comitatensu, — apoi cetatea libera regésca inca alege $\frac{1}{3}$ din acesti membri.

Membrii se alege pe 5 ani, — dupa §. 126. — Buda-Pesta — dupa §. 127 singura are unu senatu scolaru. — §. 128. Inspectorulu districtualu in fie-care anu visitéza tóte, scoléle poporale cate odata barem priveghiandu esecutarea legiloru, — mai departe ce-ceptuesce — *dupa instructiunea ministeriala* — tóte ordinatiunile instructiunale in scoléle comunale si private au sociale — substernendu in fie-care anu relatiune detaiata la ministrulu cultulu despre scoléle acestea si despre cele confesionale. In fine elu e presiedinte la senatulu scolaru si la celu directiunalu (la preparandie) capetendu léfa de la guvernulu dupa §. 129.

§. 130. Senatulu scolaru essamina socotile substernute de scaunulu scolaru, e forulu alu doile in tóte causele disciplinare comunale, in caus'a scaunulu scolaru contra invetiatorulu si vice versa judeca si aduce sentintia (apelarea e de-a-dreptulu la ministeriu.) Discute a supra relatiuniloru instructiunale a districtulu si nepotendu ajutá defeptelor, — asterne proieptu comitatulu si de aici se nainta ministeriulu de cultu. §. 131. Senatulu scolaru, (tienendu adunare in fie-care patariu de anu, membrii vor primi diurne) e indeto-

ratu a subterne in fie-care anu relatiune despre operatele sale in districtu si despre starea invetiamentulu reprezentantiei comitatenséu orasiesci.

Capulu IX. Despre invetiatori. In sensulu §. 133 de acú nainte numai aceia póte fi invetiatoriu, carele va fi absolvatu in atare institutu publicu si a facutu esemenele din cursulu preparandialu — dobandindu testimoniulu recerutu: Invetiatorii fora testimonielle remanendu in oficiu, — sunt indetorati a legitimá prin superioritatea visitatória de scoli — capacitatea invetiarii si desteritatea; cei ce vor legitimá acestea, vor fi indetorati mai departe a-si suplini invetiatur'a in atare institutu preparandialu. §. 134. Esamenu se póte face si numai dintr'unu studiu, care se resólva respeptivulu a-lu invetiá in atare institutu. §. 135. In scoléle civile se potu aplica si barbati de specialitate, recunoscuti pe calea literaturéi, fara a face esamenele.

§. 136. *Sub presidiulu carui-va membru* emiau de senatulu scolaru se alege invetiatoriu prin scaunulu scolaru comunalu, era ajunctii, — dupa §. 137 — ii chiama éra si scaunulu dintre atari teneri cari au absolvatu preparandia, — desi nu-su invetiatori cu diploma; — éra daca scaunulu neglege chiamarea, senatulu va tramite ajunctu. §. 138. Invetiatoriu se alege pe victia, si numai din negligintia grea, escesu moralu séu crima se pote depune pe bas'a sentintiei scaunulu scolaru. §. 139. Loculu vacantu invetiatorescu are a-se ocupá pana in diumetate de anu sub care restimpu se aplica unu ajunctu. §. 140. Dupa mórtea invetiatoriu tóta léfa o va trage veduv'a si orfani diumetate de anu. §. 141. Invetiatoriu póte fi membru in orice corporatiune, inse alta diregatoria nu póte primi. *Invetiatorii confesionali potu inse ajutá la funtiuni si servitii ddieesci.* §. 142. *Lefile invetiatoresci le otarésce* scaunulu scolaru comunalu pe langa aplicadarea senatulu scolaru: inse afara de locuintia si gradina de unu jugeru, lefile nu potu fi mai mici, de catu: in scoléle elementarie invetiatoriu 300 fl. v. a. si ajunctulu 200 fl. — in scoléle superioeri invetiatoriu 550 fl. — si ajunctulu 250 fl. v. a. in scoléle civile invetiatoriu 800 fl. si ajunctulu 400 fl. v. a.

§. 143. Unde pana acuma a fostu in usu a se dá o parte din salariu in naturale, usulu acest'a remane si de aci nainte — statorindu unu pretiu diametralu din 10 ani alu bucatelor, — carele nu se va mai poté schimbá, éra dupa §. 144, — unde léfa e mai mare, de catu ceea din §. 142, aceea va remané si mai departe asiá. §. 145. Din léfa anualá a invetiatoriloru se va detrage 2% spre infintierea casei ajutoriale, aministrandu-se la senatulu scolaru, carele va tramite banii la ministeriulu de cultu, unde se vor manipulé sub respunderea socotelei. Din fondulu acest'a se vor ajutá invetiatorii nepotentiosi, veduvele si orfani.

§. 146. Orfani invetiatoriloru se ajuta si din casa statulu.

§. 147. Invetiatorii din scoléle elementarie si superioére comunali vor infintia a corporatiune profesoralá in totu districtulu, care impartindu-se in atate tracturi, cate are comitatulu, — va tiené in fie-care anu o conferintia profesoralá din totu districtulu, si de dóue ori in totu tractulu cu *spelele comunelor.* —

§. 148. Cu esecutarea legei acesteia se impoteresce ministrulu de cultu.

Acest'a este pe scurtu cuprinsulu legei, ce trebec se-lu cunóscemu, voindu a intrá in compararea lui cu statutulu organicu.

(Va urmá.)

Fabriciu.

Langa **Crisulu Albu**, in 1/13 aprile 1869.

Dle Redactore! „Criticele, fia catu de aspre, revérsa numai lumina, si nici o data nu detragu din meritulu talinteloru adeverate.“ Asié citramu de curendu intr'o fóia romana si asié credemu si noi.

Nu vi potemu spune, catu de multu ne interesámu pe aici de tóte scrierile, vórbele si faptele barbatiloru nostri politici, barbatiloru „conducatori“, cum ne-am dedatu a-i numi. De aprópe doi ani ne insociramu trei-patru amici pentru a le studiá tóte bine, din temeiu, si apoi a ni face judecata, vreu se dicu critica nostra — nepreocupata. Astadi mai

vertosu, candu provedinti'a ni-a pusu natiunea la o ispita atatu de grea, in catu — vai de noi, daca intru orientarea nostra ne vom luá dupa meteori in locu de stele si lucéferi!

Asié citramu si desbaturamu acum de curendu discursulu dlui Dr. *Hodosiu* catra alegatorii sei in Bradu, si-lu gasiramu demnu de onórea, d'a-lu face obieptulu *primei nostre critice in publicu*, si ve rogámu a o primi in colónele pretiuitulu organu ce redigetii.

Elocintia dlui H. n'a lipsitu a ne incantá si acum, casi alta data; asié si logic'a dsale am astat'o totu picanta si adese cutediatoria, casi — pururea, de candu avemu norocirea a-i cunóscce produptele spiritulu. Dar cu politic'a si manierele dsale — nu ne potemu impacá si n'am dorí ca acestea se afie imitatiune. Éca de ce: pentru cá ratarcirile si slabitiunile la corifei sunt indiocite daunóse, fiindca rapescu pe multime si sunt pururea anevóia de coresu. Este deci detorintia criticea a le intempiná de timpuriu, pana se nu fia apucatu a prinde radece afunde.

Candu unu conducatoriu in lupt'a politica cutéza a se laudá, si provóca aplause nainte poporulu, *pentru cá a fostu si a lucratu pururea fora Programu:* unulu ca acest'a pré usioru seduce pe poporu a crede, cá — Programele sunt nescari *nemicuri*; éra pe inteligintia pré usioru o face se créda, cá pensulu séu *nu pricepe* insemnetatea politica a Programelor, séu *nu are de cugetu a se supune la disciplina*, la acésta conditiune absolutu necesaria, daca este ca lupt'a se fia seriósa si eficace.

Candu apoi mai departe totu acelu conducatoriu, indata dupa acésta esie la lumina cu unu *Programu formalu*, pe care-lu botéza de alu seu, fora se spuna cá este — propriaminte alu intregéi partite nationale, atunci — vrendu-nevrendu te scapa surisulu, si de atare logica si de maniera.

„*Sum romanu!*“ — este o devisa, o parola — pré bine sunatória, dar — slabu programu politicu astadi, candu ea tocma asié resuna de pre budiele unui Hoszu, Fauru, Ivacicovicu etc. Intipuiti-ve ce ofensa si absurditate ar fi, a afirmá, cá acestia casi H. au totu unu Programu politicu! — Este unu lucru pré genialu, a introduce poésia in politica, numai catu prin acésta genialitate poésia a incetatu a fi incantatória, si politic'a a incetatu d'a fi — solida.

Multu, fórté multu ni-a placutu, si este intr'adeveru pré nimerita asemenarea intre *pactulu modernu alu dualistiloru* si intre *uniunea celoru trei natiuni din Ardélu* de la 1437; numai catu — nu e nóua si nu e a dlui H. Am citi'o — sunt acusi trei ani — in „Albina“ intr'unu articlu intitulatu — *parenese:* „Regimulu ungerescu si noi.“ — Sidin acésta totu mereu ne convingemu, cá in abundantele capu alu dlui H. cele proprie nu sunt sortate de cele straine, asié apoi esu la lumina, esu d'a valm'a si se escontéza tóte ca ale sale. Critica ce i s'a facutu in acésta privintia asupra discursulu seu din adunarea generale a asociatiunei literarie Transilvane de la Alba-Julia, si asupra celuia de anu din societatea academica, ar fi trebuitu se-lu faca mai cantu si mai scrupulosu, daca o data remane pentru — laudabil'a datina, d'a-si publicá tóte, pana la unu cuventu.

Candu dlu H. intr'o adunare de multu poporu sie-si devotatu, astat de bine a intoná si apoi a publicá si prin gazete, cá — *densulu a fostu celu d'antaru*, si inca pentru primulu momentu *isolatu*, carele in fauru 1866 la desbateré adresei in diet'a Ungariei a aperatu *autonomia* si *nependintia* Transilvaniei, — prin acésta dede o eclatanta dovéda de — modestia. Dar lucrulu pentru ceice n'au fostu atunci la faci'a loculu in Pesta, séu nau avutu ocaziune a privi dupa culise, merita o mai d'aprópe aplicatiune.

A fostu — atatu in conferintia publica a tuturoru deputatiloru, catu si in adunarea confidentiala a celoru ce-si stau mai aprópe — seriosu desbatuta cestiunea: *daca deputatii nationali la desbateré adresei ar fi se renóiesca emendamiintele facute totu la adresa in diet'a din 1861!* — si fiindu cá pe d'o parte intrasera in atingere cu dlu Deák, si acésta se aretase intru catu-va plecatu nationalitatiloru, d'alta parte fiindu cá nu éra cu potintia a se orientá in catu pentru intentionile tronulu facia cudiet'a sicu magiarii, si asemenea nu éra cu potintia a se orientá

in privința deputaților noștri din Ardelu, in conferința ablegatilor s'a decisu, că pentru a încunungi iritaciuni și conflicte premature, deputatii romani se nu mai faca si a-pere emendamine formali, ci se dechiare simplu, că sustien emendaminele de la 1861, între cari — firesce, și celu referitoriu la autonomia Transilvaniei. Asemenea in adunarea privata mai angusta, totu din motivele atinse și inca din o suta altele, toti s'au pronunțiatu contra intențiunei dlui Hodosiu d'a face emendamentu și scomotu mare in cestiunea Transilvaniei. Cu toate acestea dl H. neconsiderandu concludulu conferinței și votulu consultii confidentiale, de capulu seu a pasitu la medilocu cu emendamentulu seu; nu totusi singuru, ci spriginutu cu tota energiă de condeputatulu seu dlui Borlea, carele uniculu cră pregatitu la acestu pasu.

Astfelu de întreprinderi dibaci, precum veduramu repetindu-se un'a din partea dlui H. și in 19 ianuaru a. e. in Baia-de-Crisiu, se potu splică de efussulu genialitatei, carea nu cunoscce restringeri, dar si ca — pruritu d'a paré genialu in locu de — absolutu. Urmarile potu dá deslucire, că — care este adeverulu? Destulu că pasulu dlui H. fu incoronatu de o multime de adrese multumitorie și gloriificatorie, despre a caror'a origine și publicare mai prin toate gazetele, — noi, cari si insii am contribuitu óresi-catu-va, nu vom dice, de catu — „habeant sua fata!“ — A mai fostu inse si alta urmare, că adeca deputatii noștri pentru a evita o ruptura, se înduplecara a-si modifică concludulu de mai înainte astfelu, in catu se nu se véda tocmai calcatu.

Dar fiindu că dl H. in modesti'a sa pretinde, că densulu ar fi fostu celu d'antaiu, carele a aperatu autonomi'a Transilvaniei in diet'a Ungariei, firesce tiendu mai multu la aceea, că au fostu celu d'antaiu, de catu la resultatu; nóa in sentiulu nostru de dreptate se ni fia iertatu a spune, că in diet'a Ungariei cu vr'o cinci ani înainte de dlui H., adeca la 1861, totu la ocaziunea desbaterii adresei, apucase a aperá altu barbatu romanu caus'a autonomiei Transilvaniei, și inca in deplinu acordu cu colegii sei de partita, dar si cu — ne-asemenatu altu efectu și resultatu!

De adrese séu altu-felu de semne de recunoscintia — n'am auzitu; póte că i se vor fi datu, dar prin gazete — nu s'au publicatu; póte érași că romanii ardeleni facia de acelu barbatu vor fi tienu, că densulu — n'ar avé lipsa de d'astea: atat'a inse scimu cu totii pré bine, că urmara in dóue rescripte catra dieta — dóue enunciate maiestaticce de acelu-si întielesu casí aperarea; éra petemeiulu aceluor altissime enunciate urmá diet'a din Sibiu, și recunoscerea natiunei romane in Transilvania! — Atat'a pentru asta data.

Am aflatu necesarie aceste reflexiuni tocmai in acestu momentu, fiindu că tocmai se deschide érași diet'a Ungariei, și am dorí ca barbati noștri de frunte de la dietase fia con-

vinsi, că — suntemu cu cea mai mare privilegiare și atentiune la toti pasii și toate cuvintete lor si — ni le insemnamu pré bine, éra candu cere trebuinti'a, ni spunemu si judecat'a asupra lor — dupa convingerea și datele nóstre positive, éra nu dupa fanfare și informatiuni unilaterale.

Trei frati de cruce.

Publicatiunu.

Din partea comitetului partidei nationale romane din comitatulu Aradului, cu acésta se face cunoscutu tuturor membriloru partidei, cumca in 6 maiu a. c. st. nou, adeca joi dupa pasile greco-orientale, la 9 óre se va tiené in Aradu la loculu îndatinatu una adunare generala extraordinaria a partidei, — la care cu acésta sunt provocati toti membrii partidei a se infatisá in numeru de catu mai mare, de óraçe in acea adunare generala vor fi puse la ordinea dilei mai multe obiecte fórte momentóse și afundu taiatórie in trebile pardei.

Totodata se facu atentí membrii comitetului partidei, cumca nainte de adunarea generala cu o di, adeca in 5 maiu a. c. st. nou la 9 óre demanéti'a se va tiené siedintia de comitetu, fiindu de doritu ca la aceea se partecipe in catu ar fi cu potintia toti membrii comitetului standu-ne nainte agende de mare interesu.

In fine se face observare, că afara de acésta provocare facuta prin diarie, nu se va îndreptá neci catra membrii partidei, neci catra membrii comitetului provocare deschiliuita; si asiá domniele lor se nu ascepte alta provocare, ci cei cu influintia se caute a incunoscintia și provocá la participare și pre alții cari se afla in apropierea lor.

Datu din siedintia comitetului partidei nationale in Aradu 7 aprilu 1869 stíhulu nou.
Ioane Popovicu Desseanu m. p. presiedinte substitutu

Ioane Goldisiu m. p. notariulu partidei.

Cum se economiséza bisericescce in protopresbiteratulu Hasiasiului in dieces'a Aradului.

Parintele Nicolae Giucu din Rachita, vrendu a-si face pre ginerele seu de capelanu supranumerariu in locu, cugetá că e de prisosu a modiloci acésta prin unu sinodu comunalu bisericescu, ba redimandu-se pre aceea că de unu lungu timpu in cóci se face tréb'a cu dl prota cu cate unu porcelu grasuti, apoi audimu cumca dl prota respectivu, fora a voi se scie de sinodu parochialu, dupa datina usuta pana acum'a, a prevediutu pre ginerele preotulu cu relatiune catra dl episcopu ca se-lu popéscu. Noi locuitorii din Rachita ne-am fostu adresatu in acésta cansa catra pré santitulu episcopu a Aradului cu ro-

garea ca se nu permita a se face acésta in contra vointiei întregii comune bisericesci, ci se-si aduca a minte, că concludulu sinodalu este multu mai próspetu de catu se-lu dee uitarii. O asemene cauza vre se se faca si in comun'a vecina Padurani, in carea inca nu s'a tienu sinodu parochialu pentru indeplinirea unei parochie veduve, si totusi audimu că dl prota respectivu inca a prevediutu pe unu teneru teologu cu asiá numita relati'a. Pana acum'a totu am strigatu in contra abuseriloru bisericesci sinodu! sinodu! dar acum'a debue se strigámu: respectu! respectu! concludeloru sinodale!

Economia.

Tergulu de Viena.

Pretiurile negóteloru sunt:

	centenariulu (marge, mäge)		centenariulu (marge, mäge)
Bumbaculu Egiptianu	—	Canep'a de Apatin	17.75 21.—
" Nordamer, middl.	84.— 87.—	" " Itali'a, curatita fina	64.— 78.50
" Grecescu	—	" " medilocia	46.50 60.—
" Levantinu 1.	67.— 70.—	" " Polonia naturala	16.50 19.—
" Persianu	—	" " curatita	23.50 32.—
" Ostind. Dhool fair	72.50 78.50	Inulu natural de Polonia	18.— 20.25
" " midd. fair	— 72.—	" " Moravia naturalu	27.— 40.25
Mierca naturala de Ungari'a	18.— 19.—	" " Banatu alba	19.75 21.—
" " Banatu galbena	18.25 19.25	Sementi'a de trifoiu din Stiria de cent.	
" " curatita	35.— 37.—	cea rosia curatita	25.50 27.—
Talp'a lucrata (Pfundleder prim.)	96.— 99.—	" " lucerna italiana	33.— 34.50
" " (" Corametti)	88.— 94.—	" " francoesca	44.— 48.—
Pelea de bou, uda cu córne, cea din Polonia de Z	26—27	" " ungresca	33.— 34.50
" " din Ungari'a de Z	28—29	" " curatita	35.— 37.—
" " uscata cent.	60.— 63.—	Talp'a lucrata (Pfundleder prim.)	96.— 99.—
" vaca " "	62.— 65.—	" " (" Corametti)	88.— 94.—
" vitielu " "	129 134	Pelea de bou, uda cu córne, cea din Polonia de Z	26—27
" " fora cap.	129 134	" " din Ungari'a de Z	28—29
" " ou capetine	116 121	" " uscata cent.	60.— 63.—
" " din Poloni'a cu capetine	85 90	" vaca " "	62.— 65.—
Oleulu pentru templari celu negru	14.50 15.25	" vitielu " "	129 134
" " celu brunetu	23.25 25.—	" " fora cap.	129 134
" " celu galben.	23.— 24.25	" " ou capetine	116 121
Oleulu de inu	23.— 24.50	" " din Poloni'a cu capetine	85 90
" " rapida (rafinat)	22.50 22.75	Oleulu pentru templari celu negru	14.50 15.25
" " terpenintu galitianu	16.— 18.—	" " celu brunetu	23.25 25.—
" " rusescu	16.50 18.50	" " celu galben.	23.— 24.25
" " austriacu	24.— 25.—	Oleulu de inu	23.— 24.50

Colofoniu	6.— 6.50
Smól'a négra	6.25 6.75
Unsóra de cenusia din Iliri'a	19.25 19.75
" " " Ungaria (alba)	17.25 17.75
" " " " (albastra)	14.50 15.50
Rapiti'a din Banatu, metulu austriacu	5.75 —
Perulu de capra din Romani'a	38.— 40.—
Lan'a de óie, cea de ierna	75 100
" " " vera	60 65
" " mielu (fina)	160 175
" " óie din Transilvani'a	fl. 93 95
" " " Brai'a, Jalomitia	71 73
" " " Romani'a mare	67 70
" " " mica	61 64
" tabaci (Gärber) din Romani'a	56 62
" óie din Banatu, cea comuna, grósa	50 —

Cursurile din 19 aprilu 1869 n. sér'a

(dupa arafare oficiale.)

	bani	marf.
Imprumutele de stat:		
Detori'a statulu 5% unif. interese in note	61.90	62.10
" " " " argintu	70.—	71.10
" " contributivall	98.50	99.—
" " note in argint	63.25	63.50
Cele in argint d. 1865 (in 500 francu)	—	—
" metalice cu 4 1/2%	55.50	56.—
" " 4%	46.—	49.50
" " 3%	37.25	37.75
Efecte de loteria:		
Sortile de stat din 1864	123.30	123.50
" " " 1860 1/2 in cele întregu	101.—	101.20
" " " 1/4 separata	102.—	104.50
" " 4% din 1864	92.—	93.—
" " din 1859, 1/2	205.—	206.—
" bancuel de ordet	163.00	163.50
" societ. vapor. dunarene cu 4%	97.—	97.60
" imprum. princp. Salm a 40 fl.	42.50	43.—
" " cont. Palfy	35.—	36.—
" " princ. Clary	37.50	38.—
" " cont. St. Genols	33.75	34.—
" " princ. Windischgrätz a 20	22.50	23.—
" " cont. Waldstein	24.50	25.—
" " Kogelviech a 10	17.—	17.50
Obligatiuni desarcinátore de pamentu:		
Cele din Ungaria	81.—	82.—
" Banatul tem.	78.75	79.50
" Bucovina	72.—	73.—
" Transilvania	74.75	75.25
Actiuni:		
A bancuel national	725.—	727.—
" de credet	285.90	286 10
" scout	830.—	832.—
" anglo-austriac	317.—	317 50
A societatei vapor. dunar.	573.—	576.—
" Lloydului	311.—	318.—
A drumulu ferat de nord.	230.90	230.60
" " " stat	332.50	333.—
" " apus (Elisabeth)	185.—	186.—
" " sud	232.60	233 80
" " langa Tisza	212.50	213 50
" Lemberg-Czarnowitz-Jassy	187.—	187.50
" " Transilvania	160.50	161.—
Bani:		
Galbenii imperatesci	5 85	5.87
Napoleon'ori	09.95	09.96
Friedrich'ori	10.40	10.50
Suverenii engl.	12.40	12.50
Imperialii rusesci	—	—
A giutulu	122.—	122.50

Seidlitz-Pulver

de

MOLL.

Depozitul centralu de trimitere : Apotec'a la „Storch“ in Viena.

Spre luare a minte. Pe fie-care scutula de Seidlitz-Pulver d'alu meu si pe fie-ca din hártiele ce invelescu dos'a esto oficialminte imprimata a mea marca de precautiune.

Protiulu unei scutule orig. sigilate e 1 fl. 25 cr. Indrumare in toate limbele.

Acestu pulbere ocupa fara indoie la antaiulu rangu între toate medicaminele pana acú cunoscute de casa, prin actiunea lui extraordinaria, dovedita in tare multe casuri; precum multe mfi de scrisori de recunoscintia ce le avemu din toate partile a marei imperatii adeverescu că s'au folotitu contra *incuierii, nemistuirei si a oparirii*, mai departe contra *gárciloru, bólei de rerunchi, de nervi, palpitarii inimii, durerii nervóse de capu, congestiunei de sange afectiuniloru artritice a membriloru*, in fine contra inclinaciunei spre *isteria, ipocondria, a gretiei* s. a. si a efectuitu vindecare durabila.

Se afla deposite in **Bucuresci**: la I. Martinovici, la F. Ovesa; in **Botosiani**: la I. Schmelz, apotec. in **Galati**: la apotecarii M. Curtovich si I. A. Cikersky, la apotec'a de curte; in **Giurgewo**: la M. G. Binder; in **Ibraila**: la apotecarii S. R. Petsalis si Dr. C. C. Hepites, la A. Frischmann, si Georgiu Kauffmes apotecariu; in **Iasi**: la A. Jassinski; in **Bucina**: la J. Mohos.

Prin firmele de susu se póte inca procurá

Adeveratu oleu de ficatu de chitu.

(Dorsch-Leberthran-Oel).

Soiulu celu mai curatu si folositoriu de untura medicinala din muntii Norvegiei.

Fie-care butelia, pentru a se deoseb. de alte soluri de unseri dia ficatu, este prevediuta ca marca mea de precautiune.

Protiulu unei butelie întregi, cu indrumare 1 fl. 80 cr.; o 1/2 de butelia 1 fl. v. a.

Adeveratu oleu de ficatu de chitu se folosescu cu celu mai bunu resultatu la bóle de peptu si de plamani, la scrofule si rachitis. Vindeca cele mai invecchite bóle reumatice si de podagra, precum si esanteme.

Acestu soi carele este mai curatu si folositoriu între toate oleurile de ficatu se castiga prin cea mai ingrigitória adunare si alegere de chiti (dorschfisch), inose fara nici un felu de procesu chemicu „de óra-ce fluiditatea din stiola originala se afla in tocmai in acea stare primitiva, ne-slabila, precum a csitu nemedilocitu din man'a naturei.“

A. Moll, apotecariu si fabricantu de produse chemice in Viena.

Hair Dye

(cu marca propria inprotocolata la oficiatulu)

celu mai nou, mai bunu si cu totulu nestrictoriu

Preparatu de coloratu perulu

in negru, brunetu seu brunetu deschis;

cu carele tie-care si póte colorá perulu caputai seu barbei dacabilu si fora de totu periculu; preparatulu acésta e de aceea cu totulu nestrictoriu, pentru ca e compusu curatu numai din substantie vegetabile. Succesulu e securu si supradietoriu; colorile sunt fórte naturali; osoperarea fórte simpla si calitatile eminente ate articulu acestuia întrecu toate cele existente de pan'acum'a.

Pretiurile:

1 Cartonu Hayr Dye cu indrumare la întrebuintare 2 fl. 50 cr.

Periele tasele si peptenele necesarie la întrebuintare se viudu a cartonu cu 50 cr.

Pasta de coloritu perulu, mai alesu o recomandam dameloru spre colorirea perulu si geneloru in scutula cu peptenu si peria 1 fl. v. a.

Preparatu de unu perulu

celu mai bunu medilocu pentru crescerea si conservarea perulu.

Pretiurile in detaliu:

1 Flacon (sticlutia) de oleu filtratu de unu perulu 1 fl., in forma de pomada intr'o ladutia decorata in modu elegantu 60 cr.; ca cosmetica (medilocu de frumsetia) 50 cr., pomada de ast'a pentru a colorá perulu in negru seu brunetu costa o ladutia din sticla do alabastru 1 fl., ca cosmetica 50 cr., pomada de barba, négra, blondina, ori bruneta 25 cr., unu cartonu (o ladutia de hartia grósa) pregatitu in modu elegantu prevediutu cu 5 bucati r. r. privilegiate preparate de unu perulu, menitu spre decorarea unei mese de toaleta; pentru dame 3 fl., pentru barbati 2 fl. 80 cr.

Reseda-Pomada pentru conservarea perulu, o ladutia 1 fl., cu cosmetica 30 cr.

Laptele frumsetii pentru infrumsetirea fetii cu 40 cr. unu flaconu.

Pasta aromatica de dinti pentru servarea dintiloru si a gingeliloru cu 40 cr.

Eau Athenienne (apa ateniána) esintia adeveratu francesca pentru perderea matretii unu flaconu 1 fl.

Pulcherinu; acestu medilocu suplinescu cu totulu albelete a 1 fl. 50 cr.

Toate sortile de lucrari din peru, paruce pentru domni si dame de totu felulu, chice, bucle, chignons in forma mai moderna si impleturi de peru se preparu estinu si frumosu, si procurarile in strainetate se efectuescu cu promptitudine.

Totu de-odata se afla in depositele meu cele mai fine estrase francesce de profumurile cele mai placute, si procuru cu placere toate articule incredintiate mie si anume toate marfele de parfumarie si alte articule de toaleta cari se aducu in comericiulu internu si esternu.

Procurarile in strainetate se facu pe langa tramitera pretiulu si 10 cr. pretiu de invelitu.

Villemu Abt

frisariu, parfumariu si proprietariu de mui multe privilegii.

in Viena, (Kärntnerstrasse Nr. 51 et Neubau, Neubaugasse Nr. 70.